

Opbouw van het orgel makkelijker dan het weghalen uit de Clemenskerk

Door Ronald van Baekel /ADEMA

"Het orgel stond hoog in de Clemenskerk die op dat moment werd gerestaureerd. Er stonden overal steigers. We hebben toen een liftje ingezet om de onderdelen makkelijk te kunnen vervoeren. En als je de kast om het orgel gaat demonteren moet je soms zagen, want deze was gespijkerd. Na zoveel jaren wilden de spijkers er niet zo gemakkelijk uit.

Het orgel werd gerestaureerd en uitgebreid met een Bazuin 16" op het pedaal. Het plaatsen van de bazuin was een wens als het orgel in de Koepelkerk geplaatst zou worden omdat de kerk heel groot is. Toen hebben wij een bezoek gebracht aan Terneuzen. Daar heeft ooit een Steinmeyer gestaan. Deze werd gekocht door een liefhebber die het gedemonteerde orgel in zijn schuur in de tuin heeft opgeslagen. We hebben de bazuin opgezocht, opgemeten en op basis hiervan hebben we een helemaal nieuwe gemaakt. Met één verschil. De bazuin in Terneuzen werd destijds korter gemaakt vanwege plaatsgebrek in de kerk. De bekens die het geluid versterken waren eigenlijk de helft van wat ze moeten zijn. In Bussum hadden wij genoeg plek en hebben wij de bekens dus volledig gemaakt. De bazuin is helemaal achteraan opgesteld naast de grote pijpen.

Na de restauratie hebben wij het orgel eerst hier in de werkplaats [in Hillegom] in elkaar gezet. De bedoeling was om alles in elkaar te kunnen schroeven. We hebben alle oude spijkers er uitgehaald. Er zijn schroeven voor in de plaats gekomen. Dit was gemakkelijker dan om het ter plekke in Bussum in elkaar te zetten. Als je ter plekke alles gaat uitzoeken, is het ingewikkelder.

De opbouw van het Steinmeyer-orgel in de Koepelkerk begon in juni 2012. Hoewel de aangewezen plaats voor een orgel in de Koepelkerk de daartoe door de architect ontworpen koortribune is, vond men dat het Steinmeyer-orgel op deze plek niet was gewenst. De reden was dat het orgel het zicht op het fraaie glas-in-lood venster in het geval achter de koortribune zou benemen. De koortribune is duidelijk ontworpen voor een gedeelde orgelkast links en rechts van het venster (zoals bij het oude orgel waarvan de buitenste pijpen tot op vandaag achterin te zien zijn)

Opbouw van het Steinmeyer-orgel in de Mariakerk/Koepelkerk door Adema en organist/dirigent Ton Koopman neemt kijkje bij het orgel (2012). [Foto's: Lillian Mulder]

Dispositie van het Steinmeyer-orgel (1923/op.1350)

Manuaal I, Hoofdwerk

Prestant 8'
Viola de Gamba 8'
Gemshoorn 8'
Holpijp 8'
Octaaf 4'
Mixtuur 2'
Trompet 8'

Manuaal II, Zwellwerk

Bourdon 16'
Vioolprestant 8'
Salicionaal 8'
Céleste 8'
Gedekt 8'
Traversfluit 4'
Piccolo 2'
Sexquialter II sterk (2 2/3' + 1 3/5)
Hobo 8'

Pedaal

Subbas 16'
Violin 16'
Gedekt 16'
Octaafbas 8'
Bazuin 16' (sinds 2012)

Koppels

Manuaal I aan Pedaal
Manuaal II aan Pedaal
Manuaal II aan Manuaal I
Suboctaaf Koppeling II-I
Superoctaaf Koppeling II-I
Superoctaaf Koppeling II

Speelhulpen

3 Vaste Combinaties (mf-f-tutti, Oplosser)
Afsluiter Handregisters
Afsluiter Crescendo
Pianopedaal
Tremulant Manuaal II
Registercrescendo (wals)
Zwelltrede Manuaal II (mechanische bediening)

Manuaalomvang: C-g''' (56 tonen, de windlade van manuaal 2 is i.v.m. de superoctaafkoppel voor de 8' en 4' stemmen uitgebouwd tot 68 tonen)
Pedaalomvang: C-f' (30 tonen)
Tractuur: pneumatische Taschenladen

Stichting Vrienden Steinmeyer-orgel Koepelkerk Bussum

Door Frans Baneke

Intussen werd de Stichting Vrienden Steinmeyer-orgel Koepelkerk Bussum in februari 2012 opgericht: Jan Klück (voorzitter), Frans Baneke (secretaris), Rob van Nieuwenhuis (penningmeester) en Paul Doorenbosch (lid). De stichting had als doel om een bijdrage te leveren aan de financiering van het gerestaureerde Steinmeyer-orgel. Frans Baneke: 'De totale kosten van de verplaatsing van het orgel uit Hilversum naar Bussum, grondige schoonmaak en restauratie, fundering, stroomvoorziening en opbouw in de Koepelkerk, en uitbreiding met een Bazuin 16' bedragen €190,000. Daarvoor werd een subsidie van €111,000 ontvangen van Monumentenzorg. De resterende €79,000 moest worden geworven door de Stichting Vrienden Steinmeyer-orgel Koepelkerk Bussum.

Belangstellenden werden uitgenodigd om een donatie te doen door het 'adopter' van één of meerdere orgelpijpen. Ook moest de stichting zorgen dat een breder publiek in aanraking zou komen met het orgel door o.a. het organiseren van orgelconcerten. Tegelijkertijd werd een Comité van Aanbeveling opgericht waarin burgemeester Milo Schoenmaker, de Bussumse organist/dirigent Ton Koopman, en notaris Dirk Doude van Troostwijk zitting namen.

Het orgel werd op zondag 30 september 2012 tijdens de hoogmis ingezegend door Mgr. J. Hendriks, destijds hulpbisschop van het Bisdom Haarlem-Amsterdam. Ter gelegenheid van de ingebruikname van het orgel gaven Ton Koopman en Ton van Eck op 6 oktober 2012 een orgelconcert, bijgewoond door toenmalige Burgemeester Milo Schoenmaker en vele parochianen.

In 2017 werd de stichting opgeheven omdat aan de doelstelling van fondswerving voor restauratie en overkomst in voldoende mate was voldaan.

(l) Het Steinmeyer-orgel wordt ingewijd door Mgr. J. Hendriks (r) Jan Klück voorzitter van de Stichting Vrienden Steinmeyer-orgel Koepelkerk overhandigt het 46 pagina's tellende boekje over het Steinmeyer-orgel aan de burgemeester, dhr. Milo Schoenmaker. Het boekje het "Steinmeyer-orgel uit de H. Clemenskerk te Hilversum in de H. Mariakerk te Bussum" werd uitgegeven door **Ton van Eck** en **Dave Lazoe** ter gelegenheid van de restauratie en de plaatsing van het orgel. (Foto's Lillian Mulder & Kastermans / Archief Stichting Steinmeyer-orgel Koepelkerk Bussum)

Anecdotes over het Steinmeyer-orgel (1923)

© Archief Daniël Rouwkema

Daniël Rouwkema : Eind 2012 kwam ik in contact met Leo Welters die opzoek was, namens het kerkbestuur, naar een opvolger van Jean Janssen.

Hij vertelde mij dat de Koepelkerk in het proces zat van de plaatsing van een prachtig orgel uit Hilversum en dat bij aanvang van de aanstelling het gereed zou zijn.

Op een koude najaarsdag toog ik naar Bussum en maakte voor het eerst kennis met het Steinmeyer-orgel. Deze orgelbouwer kende ik alleen van opnames van de befaamde Piet van Egmond vanuit de (toen al jaren geleden afgebroken) Prinsessekerk te Amsterdam die daar ook een Steinmeyer-orgel bespeelde.

In de drie jaren dat ik als organist verbonden was aan de Koepelkerk heb ik het instrument leren kennen als een 'volbloed' romantisch orgel waarop het fijn musiceren was én waarbij de gemeentezang goed ondersteund kon worden.

Bij orgelconcerten heeft het orgel zich zeker bewezen, het concert van John Scott (1956-2015) in de zomer van 2014 was onvergetelijk.

Jammer dat er in die beginjaren zo weinig belangstelling was voor de concerten.

Ook voor begeleiding van koorzang, en dan met name in de romantische muziek, bleek het uitermate geschikt. Met veel genoegen denk ik terug aan de uitvoeringen van Duruflé's *Requiem*, Fauré's *Requiem* én een aantal *Festival of Lessons and Carols* waarbij het orgel een prominente rol had.

Van harte wens ik de Parochie van de Heilige Drie-eenheid geluk toe met dit orgel en spreek de wens uit dat zij nog jaren genieten kan van dit uitzonderlijke instrument.

Daniël Rouwkema, Cantor, Kloosterkerk te Den Haag (2023)

Jean Janssen: "Mijn eerste kennismaking met ons 100-jarige Steinmeyer-orgel dateert van de jaren '90, toen het instrument nog in de Clemenskerk te Hilversum stond. Ik heb toen enkele keren het orgelspel verzorgd in uitvaartdiensten en huwelijksdiensten.

Daarbij had ik al snel in de gaten dat het een eigenzinnig instrument was, maar binnen de gegeven situatie kon ik

het orgel slechts oppervlakkig leren kennen.

Nadat de Clemenskerk einde jaren '90 aan de eredienst was onttrokken, kwam er een denkproces op gang over de toekomstige plek van het orgel. Tegen het jaar 2010 werd meer en meer duidelijk dat m.n. het bisdom de voorkeur gaf aan overplaatsing naar een andere kerk. Uiteindelijk viel de keuze op de Mariakerk te Bussum, en op orgelbouwer Adema om de overplaatsing te realiseren.

Toen het instrument in september 2012 speelklaar was, kon ik nader kennis maken met het instrument. Het gaf een totaal andere klank dan waarmee ik tot dan toevertrouwd was, ik moest echt eraan wennen. Tegelijk was de nadere kennismaking een welkom en dankbaar

avontuur, en ben ik het orgel meer en meer gaan waarderen om zijn heel eigen karakter, zowel in het machtige volle werk als in zachte registercombinaties, eventueel samen met middelsterke registers die zich uitstekend lenen voor hetzij lieflijk, hetzij expressief solospel.

Al met al vind ik onze 100-jarige Steinmeyer een prachtig klanksieraad voor onze Mariakerk!”

Jean Janssen (koorleider-organist in ruste)

Frans Baneke: Na de pensionering van Jean Janssen in 2014 werd ik de vaste organist

tijdens alle liturgische vieringen, onder leiding van onze koordirigenten. Ik ben geen professionele organist maar een amateur/vrijwilliger die wel al speelt sinds mijn jonge jaren op kostschool. Voor de ondersteuning van zang gebruik ik vrijwel uitsluitend registers met fluiten. Met name de Holpijp 8’ vind ik erg mooi, de Prestant 8’ juist niet. Onze koren hebben een rijk repertoire, variërend van missen van Haydn en Mozart tot liederen van John Rutter en gregoriaans. Ik speel graag zacht

terwille van een meditatieve sfeer voor de kerkgangers (alleen na afloop mag het even “knallen”).

Frans Baneke, vaste bespeler tijdens liturgieën

“Het orgel klinkt heel anders dan het Steinmeyer-orgel in Alphen aan de Rijn waar ik al 40 jaar op speel. Je weet dat de orgels van dezelfde bouwer zijn maar het karakter is toch verschillend. Het orgel in Alphen heeft meer registers maar qua volume is het orgel in Bussum niet minder. Dit orgel klinkt ook prachtig in deze kerk en ik ben ontzettend blij dat het voor het Nederlandse orgellandschap behouden is gebleven als een van de twee Steinmeyer orgels die bespeeld kunnen worden. Fijn dat het in de Koepelkerk zo’n mooie plek heeft gekregen”. **Simon Stelling** (2015)

“Ik vond het geweldig om hier te zijn, een hele fijne kerk, prima orgel. Ik had er nog nooit op gespeeld en het was dus een fijne kennismaking met het Steinmeyer-orgel en *Canto Ostinato* past precies op dit romantisch-orgel. Het orgel in Zwolle is van 1721, een Barok-orgel, uit de tijd van Bach. Het heeft een directe duidelijke klank. Dus een totaal andere manier om de *Canto Ostinato* te benaderen.” **Toon Hagen** (2015)

Van 2010 tot 2013 heeft Klaas Telgenhof als projectleider de restauratie en herbestemming van de Clemenskerk in Hilversum geleid. Daarbij was hij zeer nauw betrokken bij de restauratie en verplaatsing van het prachtige Steinmeyer-orgel naar de Mariakerk in Bussum. “Ik heb tijdens de restauratie van de Clemenskerk een half jaar lang regelmatig op het Steinmeyer-orgel gespeeld. Toen stond het orgel dus nog in de Clemenskerk in Hilversum. Het orgel was echt van mij geworden. Dus vandaag voelde het heel erg als thuiskomen. Heerlijk! **Klaas Telgenhof** (Nationale Orgeldag 2017/2018?)